

Letras

La passió per traduir H. Miller

Jordi Arbonès: 26 anys a l'Argentina parlant, pensant i traduint textos al català

«Exili per amor» podria haver estat el títol d'aquest article, però en Jordi Arbonès se'l coneix ben poc per això. Se n'anà a l'Argentina el cinquanta-sis i gràcies als seus excel·lents coneixements de l'anglès i del català és avui —després d'haver fet moltes altres feines per guanyar-se les garrofes— conegut pels lectors del nostre país com el traductor, sobretot, de les estupendes obres d'Henry Miller.

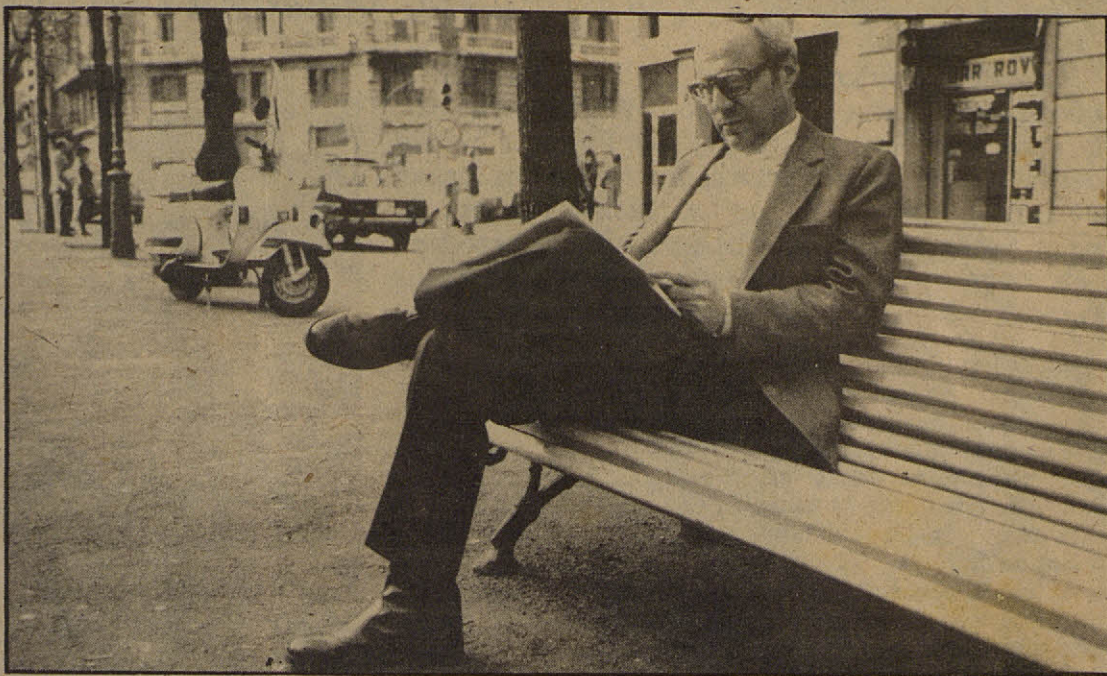
«En realitat ja havia vingut el 1980, o sigui que aquest retorn d'ara és el segon després de 26 anys d'haver marxat cap a l'Argentina». Però en aquella ocasió, a en Jordi Arbonès no li féu cas gairebé ningú. «Bé, una entrevista i poca cosa més. Ara ha estat tot molt diferent: xerrades, viatges, sopars i dinars... Em sembla que demanaré un cafè, no tinc costum de menjar tant».

Bé, potser calia tot això. Perquè la gent que llegeix Miller en català ha de saber que el seu traductor viu a l'Argentina, on va marxar-hi per amor l'any 1956. «La meua promesa i la seva família hi van marxar el cinquanta-tres i jo m'hi vaig casar en aquest any». L'any, els anys, en què va néixer molts dels joves que ara, avui, llegeixen i rellegeixen l'Henry Miller quan ens etziba, per exemple, allò de «li vaig ficar la mà entre les cuixes, tot enxarcant-me en aquella tofa espessa que tenia; estava tota xopa, com un cavall traient salivera. Era la meua primera cardada, com hi ha Déu, i just havia de passar un tren escopint guspires enceses sobre nostre»... Traduir de l'anglès una cosa com aquesta pot semblar fàcil, però no ho és. «No és fàcil no. Fixa't que

Miller escriu quasi tal i com raja, d'una forma molt col·loquial, com tu i jo ara fem. De tota manera m'ho he passat sempre pipa traduint les obres de Miller... Que escolleixi? Doncs el «Tròpic de Càncer» i el «Tròpic de Capricorn» són genials!».

Amunt i avall, els pocs dies d'estada a Barcelona l'Arbonès també els ha volgut aprofitar per passejar-s'hi i retornar als seus barris, al de Santa Caterina sobretot, on va néixer un 17 de juliol del 1929. «El meu carrer, el de Cortines, m'ha semblat —com tants d'altres de la ciutat—, trist, llòbreg, com desèrtic. M'ha fet pena. Igual ha passat amb la gent que sent a parlar, que et trobes: tothom s'expressa en castellà. En canvi, a comarques, per sort, la nostra llengua és viva».

Els també en reben de premsa catalana, però la tramesa se l'han de pagar i és molt cara. Són l'Obra Cultural Catalana de Buenos Aires, una entitat independent de qualsevol mena d'institució, que fa servei interior i exterior a base d'audiovisuals, xerrades i una petita biblioteca. «La batalla s'ha de guanyar aquí; allí farem tot el que calgui, a empentes i rodolons, i no ens

Asssegut en un banc de la rambla Catalunya, l'amic Arbonès recorda la seva infantesa

casarem amb el primer que passi». Ens recordem de seguida d'aquell article que va escriure el nostre interlocutor a l'«Avui» l'abril de l'any passat, arrel del II Encontre de Casals d'Amèrica, en què dirimia entre els catalans que s'han deixat engalipar pels il·lusionistes de torn i els que no van voler ni voldran participar mai en el concert orquestrat per les entitats espanyoles, com per exemple s'esdevingué amb motiu de la visita a l'Argentina de l'actual rei d'Espanya. «Sí, hi ha molt d'això que ara se'n diu desencís però, què s'ha de fer? Malgrat totes les decepcions cal mantenir la fidelitat i la convicció que podem assolir d'ésser lliures». S'interessa pel Diari, pel nostre projecte que creu amb futur i

espera recatalanitzat i expressa, seguidament, un fet que hores d'ara pot semblar utòpic: la necessitat de crear càtedres de català als països llatinoamericans... «Per què no ha de ser així? Als Estats Units, a Europa, a mig món n'hi ha. I el fet que això és pogués aconseguir seria més eficient i més barat que qualsevol altra tasca que endeguèssim des d'aquí». Els calers hi són, o no? «Penseu que també hem de topar amb l'espanyolisme que a nivells oficials i de la intel·lectualitat reconeguda es respiren allà».

Tornar i esperar. Sempre esperar. Sobretot a en Jordi Arbonès i les seves traduccions de Miller, Richard Hughes, Tennessee Williams,

Faulkner, O'Flaerty, Margaret Mitchell, Anaïs Nin, Lawrence Durrell, Karen Horney, Gore Vidal, Thockeray o Anthony Burgess. I els estudis d'en Pedrolo, Papasseit o el teatre català, fets de la seva collita. I les seves idees, i l'esguard profund i la integritat de la seva encaixada, que ens recorda l'empremta d'homes que en són parits ben pocs i que tradueixen, desxifren, d'una manera sòlida i perfecta l'anglès d'un Henry Miller quan ens diu que «per a mi no té cap importància morir-me avui o demà, mai no n'ha tinguda; però el fet que encara avui, després de tants anys de brega, no pugui dir el que penso i sento, això m'empipa, m'irrita.» ■ Xavier Borràs

Crítica

El cerdo dormido

SEGUN un proverbio francés, en cada hombre duerme un cerdo. Esto, me temo, es cierto respecto a las mujeres en todos, hasta los más «liberados», y lo es en hombres y mujeres por un igual respecto a la sociedad, la política, la economía, la cultura.

Los libros que tengo sobre la mesa se refieren al primer aspecto del proverbio, el más evidente, el del hombre que ve en la mujer no a una persona, que es un fin en sí misma, sino a un medio para los fines del varón.

Marta Weigl en «Spiders and Spinsters» (Arañas y solteronas, Universidad de Nuevo México, Albuquerque), nos expone la relación entre la mujer y la mitología y como ésta, obra ante todo de los hombres, se las arregla para

degradar social y culturalmente a la mujer. Diosas, heroínas, matriarcas son aspectos en apariencia brillantes de esa mitología, pero siempre tienen idéntico resultado: poner a la mujer en lugar sumiso. Habría que agregar a esa mitología la de ciertos movimientos feministas del pasado que afirmaban que la mujer en el poder suavizaría la política y acabaría con las guerras. Golda Meir, Indira Gandhi y Margaret Thatcher bastan para desmentirlo. Y es bueno que así sea, porque la igualdad ha de ser en todo, en lo bueno como en lo malo.

Un ejemplo claro de ese cerdo que duerme en todos es «La pin-up» la imagen femenina que soldados, obreros, presos, cuelgan de las paredes para compensarse por la mujer real, que no corresponde a la

imagen mitológica. Bertrand Mary la estudia en un libro con ese título (Fayard, París) en el cine, la tele, antes en las revistas, las postales y siempre en la publicidad.

Kathleen Barry analiza, por su parte «L'esclavage sexual de la femme» (la esclavitud sexual de la mujer, Stock, París), una de cuyas formas es la «pin-up», pero que adquiere aspectos más brutales en la prostitución, el incesto, la boda, el trabajo, la publicidad y, naturalmente, la violación. Yo agregaría, ahora, que en la campaña contra el derecho al aborto.

Como complemento, podría leerse la historia de la sexualidad de Michel Foucault, que ahora llega en traducción inglesa de su original francés (Vintage, Nueva York). ■ Victor Alba

Noticias

Setmana catalana a Nova York

La setmana cultural catalana, que es celebrará a Nova York del 21 al 25 d'aquest mes de març amb la participació de diversos artistes i intel·lectuals catalans, obrirà el nou programa acadèmic d'estudis catalans de la universitat d'aquesta ciutat nord-americana.

L'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, aprofitarà l'avinentesa per fer campanya electoral a la ciutat del riu Hudson. L'alcalde acompanyarà al president de la Universitat de Nova York, el doctor John Brademas el dia de l'inauguració. A l'acte hi assistirà

també el rector de la Universitat de Barcelona, Antoni Badia i Margarit, i el filòsof i parlamentari, Xavier Rubert de Ventós.

Alberti recorda a Machado

Per a poeta Rafael Alberti, la mort d'Antonio Machado a Cotlliure va suposar la confirmació que s'havia perdut la guerra. Aquesta afirmació va ser feta en el transcurs de l'homenatge al poeta sevillà organitzat per l'Ateneu Republicà de Madrid. Rafael Alberti hi explicà algun dels seus encontres amb Machado.

AGA 2 galeria d'art
Pàrroco Ubach, 29
(entre Muntaner i Santaló)
Parking enfront
Tel: 209 35 78 Barcelona-21

JOSEP CAMI

Olis

Fins el 26 de Març